

Etnofarmakobotankai kutatások jelentősége napjainkban; erdélyi adatok a mai fitoterápia tükrében

Papp Nóra

Pécsi Tudományegyetem, Gyógyszerésztudományi Kar, Farmakognózi Intézet

Az etnofarmakobotanika tudományterülete a népi gyógynövényismeret és az ember közötti kapcsolat kutatásával foglalkozik. Napjainkban a tudományterület művelői a világ számos pontján közölnek terepi felmérések és laboratóriumi vizsgálatok alapján értékes új botanikai, fitokémiai és gyógyászati adatokat egy-egy térség népi növényismeretével kapcsolatban.

A tudományág megítéléséhez kiemelendő, hogy napjainkban elsősorban az egzotikus (trópusi, szubtrópusi) területek helyi növényismereti adatai hódítanak teret (pl. Kína, Nepál, dél-amerikai és afrikai államok). Ennek háttérében két fő ok említhető: egyrészt a flóraelemek nagy része ezeken a területeken még feltáratlan, másrészt az elzárt térségek lakossága körében koncentráltabban vannak jelen a még archaikusnak tekinthető népi orvoslási adatok. Európában, ezen belül is Közép-Kelet-Európában nehezebb dolga van a kutatóknak, hiszen itt egyrészt taxonómiai szempontból kisebb eséllyel kerülnek elő új adatok, másrészt a könyvek, média és egyéb források terjedésével egyre szűkül a gyűjthető, hagyományosnak mondható elemek köre.

Az utóbbi két évtizedben Európában ennek ellenére folyamatosan nő a publikációk száma a témakörben. Aktív munkacsoportok adatközlő írásai születnek nagy számban Olasz-, Spanyol- és Törökországban, de Lengyel- és Észtországban, Bulgáriában, Szerbiában és Albániában is számos kutatócsoport gyűjtésének eredményei kerülnek közlésre.

Erdélyben az 1960-as évektől számos népi gyógynövényismereti gyűjtőút eredményei láttak napvilágot. Munkacsoportunkkal Hargita- és Kovászna-megyében 2007-ben kezdtük felméréseinket, ahol eddig 22 településen gyűjtöttünk etnobotanikai adatokat munkatársak, hallgatók és Ph.D. hallgatók bevonásával. Célunk a mindennapi orvosló tevékenység részét képező gyógynövényfajok helyi elnevezésének és az alkalmazás pontos módjának feljegyzése, valamint a gyűjtött tudáselemek tudományos adatbázisokkal való összevetése. Ez alapján további vizsgálatokra érdemes fajok hisztológiai, fitokémiai és mikrobiológiai vizsgálatait tervezhetők többek között. Eddigi eredményeink alapján a több mint 400 adatközlő által említett ~300 faj között számos gyógyszerkönyvi növény is szerepel; mellettük korábbi adatokkal való összevetés alapján a következő taxonok vizsgálatát végezzük jelenleg több módszerrel: *Ajuga reptans* L., *Anthyllis vulneraria* L., *Fuchsia* sp., *Galium mollugo* L., *Impatiens noli-tangere* L., *Lilium candidum* L., *Ononis arvensis* L., *Plantago media* L., *Rhinanthus serotinus* (Schönh.) Oborny és *Veronica beccabunga* L.

Napjainkban a szájhagyomány útján tovább adott népi gyógymódok mellett már számos egyéb forrás is megjelenik a világ bármely kutatópontján. Az innen származó adatok lassan elkezdnek beépülni a helyi, hagyományosnak mondható tudáselemek közé, amelyek szétválasztása egyre nehezebb feladat. Ezek a kevert elemek ugyan képet adnak a mai tudásról és a lakosok gyógynövényekhez fűződő kapcsolatáról, a kutatásoknak az eddig feljegyzésre nem került, szájról-szájra terjedő ismeretek megőrzésére kell irányulniuk a jövőben is. Ez az irány a mai fitoterápia számára is értékes, új adatok feltérképezését segítheti, amely tudománytörténeti és gyógyászati szempontból is kiemelkedő jelentőségű.